

Yttrande

Synpunkter på promemorian ”Ökad kvalitet i lärarutbildningen och fler lärare i skolan” (U2021/00301)

Mälardalens högskola (MDH) ställer sig frågande till flera av de föreslagna ändringarna i promemorian och motsätter sig förslaget till förkortade varianter av kompletterande pedagogisk utbildning.

MDH vill inledningsvis framföra att promemorian ökar på en redan komplex bild över vägar till läraryrket och frågan är om fler förkortade varianter av kompletterande pedagogisk utbildning leder till tydlighet kring lärarutbildningarna och ökad attraktionskraft för läraryrket. Frågan är om det istället är uttryck för nödlösningar för att snabbt hantera rådande lärarbrist. Det är svårt att se hur och om de förkortade varianterna till kompletterande pedagogisk utbildning leder till fler lärare i skolan utan att riskera sämre förberedda lärare. De förslag som förs fram i promemorian behöver analyseras och beaktas ur dessa hänseenden innan förslagen implementeras. Huruvida de olika varianterna leder till att studenter erhåller likvärdiga kunskaper och färdigheter för sin kommande yrkesverksamhet som nuvarande programstudenter erhåller är en annan fråga att beakta innan ett eventuellt införande. Beaktande behöver också tas till att de alternativa, förkortade utbildningsvägarna riskerar att ta presumtiva studenter från de reguljära utbildningsvägarna vilket medför att de nya (nöd)lösningarna utarmar studentunderlaget som helhet.

Kraven på lärar- och förskolläraryrket skärps genom en ny förordning om utbildning till lärare och förskollärare

MDH konstaterar att förslaget om ny förordning inte tar hänsyn till tidigare framförda önskemål om att minska antalet examensmål för lärar- och förskolläraryrket. Lärarutbildningen har flest examensmål av alla utbildningar och läraryrket är avancerat.

Promemorian föreslår att nuvarande krav för förskolläraryrket, grundläraryrket, ämnesläraryrket och yrkesläraryrket som rör innehåll i och omfattning av utbildningsvetenskaplig kärna, verksamhetsförlagd utbildning samt ämnes- och ämnesdidaktiska studier ska flyttas till en ny förordning. Frågan är om sammanslagningen av flera förordningar till en enda verkligen leder till ökad tydlighet eller om detta istället kommer att innebära en ökad detaljstyrning trots att lärosätens autonomi ska värnas. MDH vill framföra att läraryrket istället ses i en sammanhållen utbildningskedja från grund- till fort- och vidareutbildning där exempelvis det nationella professionsprogrammet ger förutsättningar för

att stärka lärares kompetensutveckling för hela yrkeslivet istället för att en ny förordning skrivs fram.

MDH ser positivt på förslaget om en samverkansstruktur och att särskilt yrkesskickliga lärare från skolväsendet ska delta i genomförandet av lärar- och förskolläraryrkesutbildningarna.

Innehållet i den utbildningsvetenskapliga kärnan förtydligas

MDH tillstyrker delvis förslaget. Den utbildningsvetenskapliga kärnan (UVK) inramar de mest väsentliga kunskapsområdena för läraryrket. Flertalet teoretiska perspektiv inom UVK belyses redan kognitionsvetenskapligt. Tillägg om kognitionsvetenskap är således snarare ett förtydligande än ett nydanande. Kunskapsområdet *Utveckling och lärande* är tvärvetenskapligt och behandlar utveckling och lärande som komplexa processer som behöver förstås med stöd i flertalet vetenskapliga perspektiv. Kognitionsvetenskapliga perspektiv är därför ett naturligt inslag redan nu, både i UVK-kurserna *Utveckling och lärande* och *Specialpedagogik*. Vid närmare läsning av promemorian framstår kognitionsvetenskap som ett kunskapsfält som anses innehålla centrala delar för lärares yrkesutövning, vilket MDH ställer sig tveksam till. De centrala kunskaper som läraryrket vilar på och som är mest utvecklade och beforskade ryms inom ramen för Pedagogik- och Didaktik-ämnet. Dessa ämnen fokuserar de specifika frågeställningar och problem som är kopplade till undervisning, fostran, och klassrummets praktik och har en lång tradition och framförallt särskilt utvecklade begrepp och teorier som bidrar till förklaringar, förståelse och problematiseringar för de relationella, kontextuella och innehållsliga processer som ryms inom skolans praktik. Således, även om Pedagogik och Didaktik bidrar med att precisera och utreda de problemställningar som är kopplade till skola och undervisning, är de också tvärvetenskapliga och beroende av stödvetenskaper som fokuserar processer och delaspekter av undervisningens praktik. Således bör kognitionsvetenskapen ses som en hjälp- eller stödvetenskap snarare än det för lärare centrala vetenskapsområdet.

MDH vill påpeka vikten av att de ändringar som föreslås gällande utbildningsvetenskaplig kärna exempelvis avseende kognitionsvetenskap beaktar barns, ungas och vuxnas olika lärande och utveckling utifrån olika kognitions- och utvecklingsfaser eftersom de kräver olika ämnes- och ämnesdidaktiska förutsättningar.

När det kommer till skrivningen om kopplingen mellan teori och praktik är MDH positiv till tätare samverkan mellan akademien och skolverksamheten kring lärarutbildning och olika typer av forsknings- och utvecklingsarbeten och vill framföra att det är ett viktigt och *delat* ansvar mellan lärosäten och skolhuvudmännen vad gäller engagemang och ansvarstagande för frågorna om teori och praktik.

Utformningen av den verksamhetsförlagda utbildningen förtydligas

MDH noterar att promemorian föreslår att försöksverksamheten med övningsskolor och övningsförskolor ska permanentas så att alla lärosäten ska använda sig av övningsskolor och övningsförskolor. Detta anser MDH är positivt och kvalitetsfrämjande. Promemorian föreslår även att lärosäten ska verka för att den verksamhetsförlagda utbildningen kan förläggas så nära den studerandes bostadsort som möjligt i det fall lärar- eller förskolläraryrkesutbildningen sker på distans. MDH önskar ett förtydligande

angående den motsägelsefullhet som promemorian ger uttryck för avseende att distansstudenter ska erbjudas VFU-plats så nära bostadsorten som möjligt utan att vidare resonera om huruvida distansutbildningar förväntas ingå i kravet om övningsskola/övningsförskola.

Promemorian föreslår också att *övningsskolor och övningsförskolor ska ge studenterna en inblick i praktknära forskning* (11 §). Denna skrivning är olyckligt uttryckt då ansvaret kan uppfattas enbart ligga på skolhuvudmannen. Formuleringen föreslås istället lyda: *övningsskolor och övningsförskolor ska **tillsammans med lärosätena** ge studenterna en inblick i praktknära forskning* då frågan om praktknära forskning handlar om ett ömsesidigt ansvar för att skapa inblick i praktknära forskning.

I 12 § finns en skrivning om undantag från 10 § och 11 §. MDH önskar att de undantag, särskilda skäl, förtydligas och exemplifieras.

Den lärarledda tiden ska öka och följas upp

Promemorian föreslår att mängden lärarledd undervisning ska öka. Promemorian föreslår vidare att lärosätena årligen ska redovisa antalet lärarledda timmar under en tioårsperiod. Universitetskanslersämbetet föreslås följa utvecklingen av antalet lärarledda timmar och sätta upp mål för en ökning av dessa för respektive lärosäte. Huruvida dessa mål sätts i dialog med lärosäten framgår inte. Mälardalens högskola ställer sig tveksam till förslaget om styrning och uppföljning och vill framföra att det verkar vara ett krångligt system.

MDH vill också påtala att det redan idag finns krav på redovisning av antal lärarledda timmar avseende kvalitetsförstärkande medel som lärosätena tilldelas inom vissa områden. Denna uppföljning parallellt med den nu föreslagna uppföljningen kan inte anses vara förenligt med effektivitet och hushållning av statens resurser för både lärosäten och UKÄ.

Frågan om fler lärarledda timmar relaterar också till frågan om tillgång till disputerad personal inom lärarutbildningarna. Det behövs fler disputerade inom utbildningarna, vilket förutsätter utökade satsningar på forskarutbildning och forskning inom området.

En försöksverksamhet med kortare kompletterande pedagogisk utbildning för fler lärare i skolan

MDH ställer sig kritisk till förslaget med kraftigt förkortade lärarutbildningar för personer med akademiska meriter som promemorian föreslår. En ytterligare förkortning av kompletterande pedagogisk utbildning medför enligt vår bedömning inte ökad kvalitet utan riskerar att leda till sämre förberedda lärare genom att ämneskunskaperna ytterligare urholkas. Att dessutom föreslå att de förkortade varianterna ska exkludera för läraryrket grundläggande färdigheter såsom kunskaper i betyg och bedömning riskerar att ytterligare devalvera lärarprofessionens ställning och status.

I promemorian framgår också förslag om att även grundlärare ska kunna gå kompletterande pedagogisk utbildning. Detta ser MDH positivt på men återigen ifrågasätter lärosätet dels förslaget om kraftigt förkortad utbildning, dels hur de olika huvudområdena för kandidatexamen och vilken behörighet de förväntas leda till valts ut.

En mer flexibel grundlärarexamen som omfattar svenska som andraspråk och modersmål

Promemorian har på ett lovvärt sätt motiverat förslaget om en mer flexibel grundlärarexamen för F-3 och 4–6 så att dessa i framtiden ska kunna omfatta svenska som andraspråk eller modersmål. MDH ser positivt på förslaget och instämmer i promemorians slutsats om att lärare med behörighet i svenska som andraspråk och behörighet i modersmål troligtvis kommer att vara eftertraktade på arbetsmarknaden och att de har möjlighet att bidra till högre måluppfyllelse hos eleverna.

MDH erbjuder redan idag ett kompletterande kursutbud på distans i svenska som andraspråk, såväl höst-, vår- och sommartermin, som bidrar till att utbilda lärare som vill söka utökad behörighet och behöver 30 hp svenska som andraspråk. MDH ser ytterligare möjligheter att kunna utveckla flera kurser för lärarfortbildning och därmed bidra till lärarförsörjningen i svenska som andraspråk.

MDH vill också kommentera promemorians förslag om att göra följdändringar i behörighetsförordningen som innebär att ”personer med en grundlärarexamen som är behöriga att undervisa i svenska som andraspråk även ska bli behöriga att undervisa i kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare.” I grunden är detta positivt eftersom bristen på behöriga sfi-lärare är påtaglig. Samtidigt är det viktigt att lärare verksamma inom sfi har fått utbildning i skillnader i andraspråksinläring i barndom, ungdom resp. vuxen ålder och vet hur man tar hänsyn till den kognitiva nivån hos elever i ung resp. vuxen ålder. Således ser MDH det som önskvärt att lärarstudenter med mål att undervisa inom sfi hänvisas till antingen ämneslärarutbildningen för gymnasieskolan, alternativt till fristående eller sfi-orienterade kurser i ämnet.

Ikraftträdande av förslagen

Mälardalens högskola anser att ett ikraftträdande av förslagen i promemorian redan den 1 januari 2022 är allt för snabbt och kommer att medföra svårigheter för lärosätena att hinna implementera förslagen.